

TÜRKİYE - İRAN - PAKİSTAN KONFERANSI 2018

SONUÇ RAPORU

Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (**TASAM**), İran İslam Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Politik ve Uluslararası Araştırmalar Kurumu (**IPIS**) ve Karaçi Dış İlişkiler Kurulu (**Karachi Council on Foreign Relations**) tarafından “Çok Boyutlu Bölgesel İşbirliği ve Yeni İpek Yolu” ana teması altında, **13 Şubat 2018’de İstanbul’da** Wishmore Otel’nde düzenlenen **Türkiye - İran - Pakistan Konferansı’nın Sonuç Raporu** aşağıdaki gibidir:

Değişen dünyada üç temel parametre hayatın ve teknolojinin doğasını dönüştürmektedir; “yapay zeka”, “artırılmış ve sanal gerçeklik”, “mobilite”. Güncel sorunlara çözüm üretici niteliğini kaybetmiş eski refleksler yerine yeni değerler inşa ederek yol alınması elzemdir.

64’ten fazla ülke ile beraber Türkiye, İran ve Pakistan’ı da içeren **Yeni İpek Yolu Projesi**, bir küresel entegrasyon projesi olarak ciddi potansiyele sahiptir. Ancak Çin’in askerî ve yumuşak gücünün yetersiz kalması, bu projeyi yönetebilecek altyapıyı ve kapasiteyi oluşturamamasına neden olmaktadır. Bu nedenlerin yanı sıra İpek Yolu üzerindeki ülkelerin istikrarsızlığı, Çin’in risklerden mümkün olduğunca uzak kalmak adına süreci ağır ilerletmesini beraberinde getirmektedir. Çin, her ne kadar küresel bir güç gibi görünse de, henüz test edilmemiş bir güçtür. İpek Yolu’nun başarısı için entegre olmuş ilişkiler çok önemlidir ve eğer bu projenin potansiyelinden tam anlamıyla faydalanmak isteniyorsa, ikili ve çok taraflı kurumsal ilişkiler geliştirilerek entegrasyon güçlendirilmelidir. Bununla birlikte, tarihsel olarak İpek Yolu üzerinde yer alan **Katar, Umman** gibi ülkeler de bu projeye dâhil edilmelidir. İpek Yolu Projesi, Çin’in üzerinde çalıştığı birçok projeden bir tanesidir; bununla birlikte Çin’in, daha bölgesel olan birçok projesi de mevcuttur. Ayrıca Çin dışında, İpek Yolu Projesi’ne alternatif oluşturabilecek en büyük potansiyel rakiplerden biri olarak Hindistan’ın da Rusya, Karadeniz ve Avrupa ülkelerine açılmak için birçok “uzlaşma belgesi” imzaladığı bilinmektedir. Diğer taraftan, ABD’nin öncülük ettiği ve Endonezya, Tayvan, Hindistan ve Körfez ülkeleri hattında ilerleyen başka bir projenin de İpek Yolu’na alternatif olabilmesi söz konusudur.

21. yüzyıl, vekalet savaşları yüzyılı olarak gözükmektedir. Bu duruma zemin hazırlayan ve vekilleri “kullanılabilir” hâle getiren dünya görüşü “rasyonel ve mikro-milliyetçi” görüşlerdir. Bunların karşısında ise, her üç ülkede de etkileri bulunan İslam Felsefesi bulunmaktadır. Ancak İslam Felsefesi’nin etkinliği ve reel düzleme hâkimiyeti, Afganistan örneği üzerinden sorgulanabilir. Afganistan gibi bölgelerin, tasavvuf ve sufi geleneği kodlarında barındırmasına rağmen radikal-selefi İslamcı bölgelere dönüşmesi konusu, sorgulanmaya ihtiyaç duyulan meselelerden bir tanesidir.

Türkiye - İran - Pakistan ilişkileri, mezhepsel konuların ötesindedir, ikili ve çok taraflı ilişkilerinde ciddi sorunlar bulunmamaktadır. Bu ilişkilerin - Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (ECO) gibi kurumların yeniden organize edilmesiyle - derinleştirilmesi, bölgesel ve küresel istikrar adına ciddi katkılar sağlayacaktır. Türkiye - İran - Pakistan başta olmak üzere, bölgesel ve küresel yeni kuruluşlar aramak yerine, ECO canlandırılmalıdır. Çünkü ECO, daha önceki ikili ve çok taraflı organizasyonlardan da aldığı deneyimlerle oluşmuş ve yol kat edebilmiş bir kuruluştur.

ECO'nun işleyişinde yavaşlamanın ardında; kuruluşundan sonra dâhil olan ülkelerin diğer bazı bölgesel oluşumlara yönelmesi ve kadrolarının genişlemeye, dinamizme ihtiyaç duyması gibi nedenler karşımıza çıkmaktadır. ECO'nun yeniden canlandırılması için özellikle bu üç kurucu üye tarafından kısa ve uzun vadeli aktiviteler belirlenmeli, diğer ülkelerin ilgisini çekmek ve ECO'nun cazibesini artırmak için, kurucu üyelerin maddi ve manevi sorumluluklar olarak ciddiyetlerini göstermeleri gerekmektedir.

Soğuk Savaş sonrası günümüzde, devletler asimetrik tehditlerle karşı karşıyadırlar. Soğuk Savaş sırasında tehditlerin ne olduğu, savunma ve güvenlik alanında ne tür önlemler alınacağı belli iken, günümüzde bu öngörü - öngörülemezliğin ana trendlerden biri hâline gelmesiyle - mümkün gözükmemektedir. Bununla birlikte, artık savunma ve güvenlik alanındaki aktörler; konvansiyonel güçler, askerî şirketler, sivil örgütler, vekalet grupları vs. gibi çok daha fazla çeşitlilik göstermektedir.

Güvenlik, Türkiye, İran ve Pakistan'ı ilgilendiren bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Üç ülke de terörle mücadele hâindedir. Ancak ekonomik gelişmeler ve sermaye akışı için güvenliğin sağlanması elzem bir durumdur. Bu nedenle terörle mücadele konusunda bu üç ülke işbirliği içine girebilir ve deneyimlerini karşılıklı olarak paylaşabilir. Terör, her üç ülkenin de sorunlarından biri halindedir ve analizinin iyi yapılması gerekmektedir. Terörün motivasyon kaynağı asla din veya mezhepler değildir; bunlar ancak tamamlayıcı neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Terörle mücadele artık aklın akılla mücadelesi hâline gelmiştir ve bu anlamda güvenlik adına **stratejik öngörü merkezleri** oluşturularak önleyici tedbirler alınabilir. Bununla birlikte, üniversitelerin bünyesinde güvenlik stratejisi üretebilecek merkezler kurularak, sürece akademik katkı sağlanabilir.

Türkiye, İran ve Pakistan için daha fazla işbirliğine giden yollar aranmalı ve politik yapının oluşturulmasında düşünce kuruluşları daha etkin olmalıdır. Bunun sağlanabilmesi için, öncelikle bir stratejik vizyona ihtiyaç vardır.

TASAM, IPIS ve Karachi Council heyetleri, aşağıdaki konular üzerinde ortak çalışmalar yapılması konusunda mutabakat bildirmişlerdir:

1. Her kurum tarafından, ulusal politikalar rapor hâlinde düzenlenecek; bununla birlikte bir de **öneri raporu** hazırlanıp diğer kurumlarla paylaşılacaktır.
2. Her kurum, **Yeni İpek Yolu** hakkındaki görüşleri içeren birer konsept kağıt hazırlayarak diğer kurumlarla paylaşacak. Bu konuda **Çin** tarafından bir heyetin de dâhil olacağı başka bir toplantı tertip edilecektir.
3. Türkiye - İran - Pakistan taraflarının dâhil olacağı; terörle mücadele, bilgi toplama ve paylaşma çalışmalarını da içeren ortak bir "**güvenlik araştırma merkezi**" projesi için çalışmalar yapılacaktır.
4. TASAM, IPIS ve Karachi Council öncülüğünde, diğer düşünce kuruluşlarının da dâhil olacağı bir program düzenlenecek ve bu inisiyatif diğer kurumların görüş ve işbirliğine sunulacaktır.
5. Üç kurumun koordinesinde ilgili akademisyen ve araştırmacıların dâhil olacağı, süreklilik arz edecek bir "**ortak makale çalışması**" planlanacaktır.

13 Şubat 2018, İstanbul